Conceptul unui proiect de diplomă “CENTRU INTERNAȚIONAL DE COMERȚ”

ANA-MARIA VESA-DOBRE

(stud.arh. Anca Oțoiu, 1981, Institutul de Arhitectură “Ion Mincu”, București)

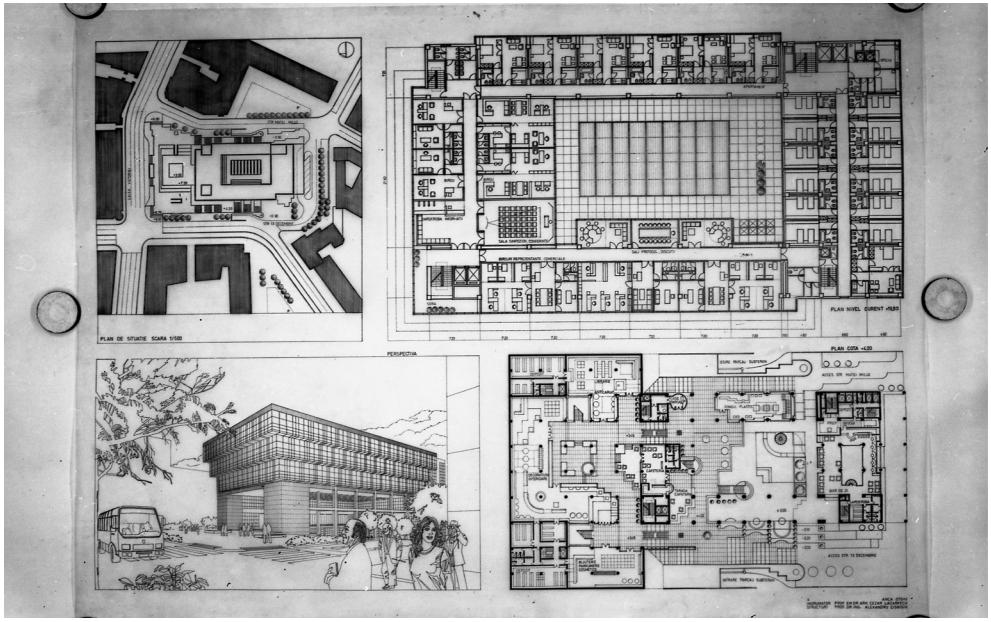
Anii ’80 au fost o perioadă atipică din istoria recentă a Școlii românești de arhitectură, comparând în special cu celelalte decade parcurse în timpul regimului comunist. Dacă anii ’70 au fost marcați de o profundă tehnicizare a domeniului și, implicit, a Școlii, în care diplomele aveau teme relativ impuse de directivele politice și de standardizarea generalizată, anii ‘80 s-au derulat aparent într-o oarecare detașare ideologică (Vesa-Dobre, 2021), cu proiecte de diplomă axate preponderent pe teme culturale (muzee, centre de arte vizuale, săli de spectacol, teatre și filarmonici, galerii media și de artă etc). Fără a fi generate de beneficiari reali și fără a fi preluate direct din producție, ca în decada anterioară, aceste teme nu mai au legătură cu practica reală de arhitectură a perioadei sau cu necesități concrete ale societății, conturând un tablou local idealizat. Tandemul Școală-breaslă pare astfel a se dizolva, treptat, cu o detașare reciprocă a părților; cu cât practica reală de arhitectură se concentra pe rigorile și stringența eficienței investițiilor, cu atât Școala (și aici ne referim în special la diplomele studențești, ca un punct de maxim profesional al său) se orienta preponderent către un palier tematic cultural, exuberant și elitist, liber de constrângerile economice sau normative. Simptomele acestui demers sunt lizibile nu doar în tematica proiectelor de diplomă optzeciste, cât probabil în oricare alt palier al proiectării din Școală, odată cu abordările conceptual-filosofice ale programelor elaborate la atelier. Cele mai apreciate diplome au fost cele care au prezentat un consistent demers conceptual al proiectării, care dezvăluia nu doar preocupările interdisciplinare și teoretice ale studenților, ci și apetența acestora pentru o lume a artei în ansamblu (poezie, muzică, arte vizuale, teatru). Diplomele publicate în Revista Arhitectura, de exemplu, aveau în această perioadă un text elaborat care descria adesea demersul conceptual al autorilor, intenția și filonul diverselor teorii aplicate pe parcursul dezvoltării proiectului. Diploma Centru internațional de comerț, elaborată în 1981 de studenta arh. Anca

Perspectiva exterioară (colaj fotografic), (donație către Muzeul Școlii de Arhitectură, prin amabilitatea dnei Prof.dr.arh. Anca Oțoiu)

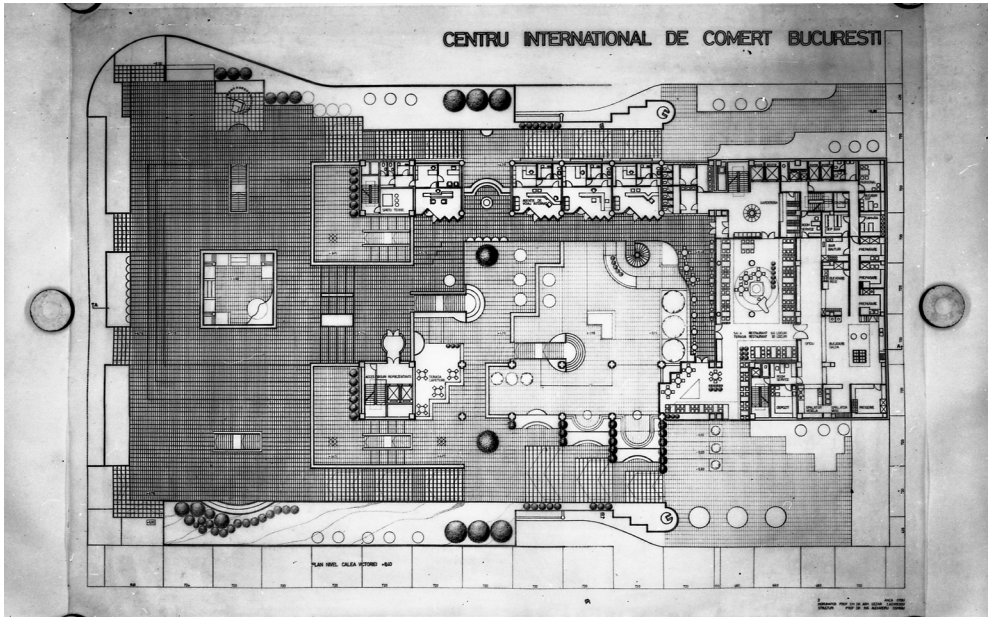
Oțoiu, sub îndrumarea Prof.em.dr.arh. Cezar Lăzărescu, Structuri: Prof.dr.ing. Alexandru Cișmigiu, a fost apreciată în mod deosebit în sesiunea de susținere a proiectelor de absolvire și publicată anul următor (Bortnowski, Bold, 1982, p.67) în Arhitectura, la "Pagina școlii", împreună cu alte diplome exemplare ale promoției '81. Proiectul a avut ca amplasament fostul sit al Teatrului Național, pe Calea Victoriei, lângă Palatul Telefoanelor (reper arhitectural pe care autoarea l-a complimentat, de altfel, prin anumite detalii de parament alese pentru noul centru proiectat). Preluând din contextualism și alte teorii privind designul urban ideile referitoare la racordul cu vecinătățile imediate și extinse, proiectul descrie un centru cu funcțiuni mixte (birouri, locuințe în regim hotelier, comerț) coagulat în jurul unui mare atrium urban, menit a atrage și polariza fluxurile pietonale din zonă. Atriumul expandat pe verticală "traversează" întregul volum construit, dialogând cu variatele niveluri într-o secțiune dinamică atipică, al cărei "pretext" pentru design a fost crearea unui mare spațiu al spectacolului urban. Profilul centrului de comerț este descris, astfel, de o "pâlnie" receptacol, subliniată și de consolele succesive și linia cornișei: "elementul formal-perceptiv cel mai important este tocmai golul interior, un mare spațiu comun, tratat ca o curte-spectacol" (Bortnowski, Bold, 1982, p.67). Planșele impresionează prin calitatea spațiului descris, precizia detaliului și valoarea expresiv-grafică a tuturor pieselor desenate. Perspectiva exterioară a fost realizată printr-un colaj fotografic, prin care s-a inserat fațada principală în linia panoramică a existentului, incluzând Palatul Telefoanelor și desfășurata de front drept a străzii I. Câmpineanu. Prin amabilitatea Prof.dr.arh. Anca Oțoiu, autoarea diplomei, avem disponibile aceste imagini, precum și întregul concept al proiectului, așa cum a fost acesta elaborat la începutul anilor '80. Aparent expediat sau tratat superficial, conceptul arhitectural al diplomei era, de fapt, o parte consistentă a studiului, justificând și întregind piesele desenate; el dezvăluie o mare capacitate de sinteză a studenților, un nivel înalt al cunoștințelor lor teoretice (nu doar arhitecturale, ci și filosofice, matematice, politico-sociale etc), precum și un mod de abordare conceptuală a proiectării în Școală, care contrasta cu

Plan amplasament, Perspectivă exterioară, Plan acces (arhiva UAUIM, Proiecte de diplomă 1981)

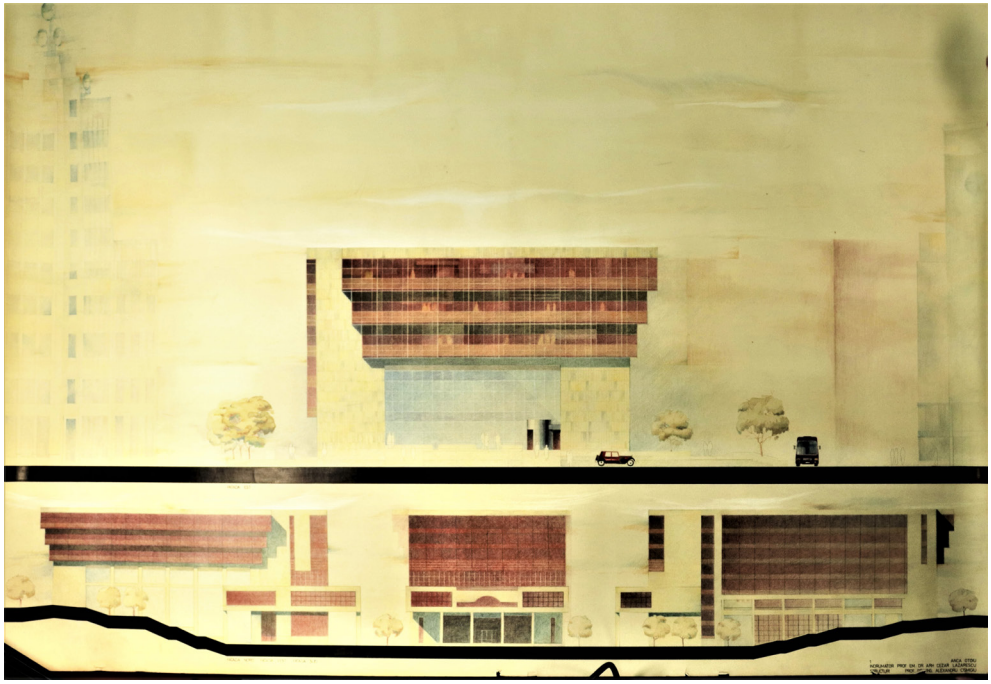
ceea ce se derula în practica reală de arhitectură a acestei perioade. "ARS POETICA Arhitectura contemporană urmărește în mod cert două căi distincte, ceea ce face posibilă concretizarea preocupărilor de arhitectură fie în maniera historicizantă a spațiului monumental, fie în cea experimentală, de elaborare a unui nou stil. Nefiind vorba de un stil formal, această căutare este cu atât mai valoroasă cu cât are la bază premise filosofice, științifice, tehnice, sociale și estetice noi, ceea ce s-ar putea însuma în noțiunea de "poziție". Dar fără direcție, fără scop, "poziția" nu există și poate ar fi bine să ne amintim de ceea ce ar trebui să fie cel mai profund și esențial pentru om; am ajunge prin extrapolare la SPAȚIUL DEMOCRATIC și UMAN în ARHITECTURĂ. În general, se consideră că scopul construcției conferă acesteia identitatea proprie, dar după cum spunea Mies van der Rohe: "singura funcțiune care poate fi atribuită cu precizie este flexibilitatea". Se pare că este din ce în ce mai greu să consideri o construcție ca purtătoare de stil, de expresivitate, în momentul în care își pierde identitatea prin posibilitățile multiple de utilizare a spațiului. Idealul umanist democratic al generației noastre este de actualitate acută, ca scop al individului, și îl găsim în aplicarea acută a principiului egalității pentru toate elementele; în elementarism în arhitectură. Pentru că fiecare FORMĂ este momentul de înghețare a unui proces, iar "opera este moment de oprire al devenirii și nu scop

Plan acces nivel Calea Victoriei (arhiva UAUIM, Proiecte de diplomă 1981)

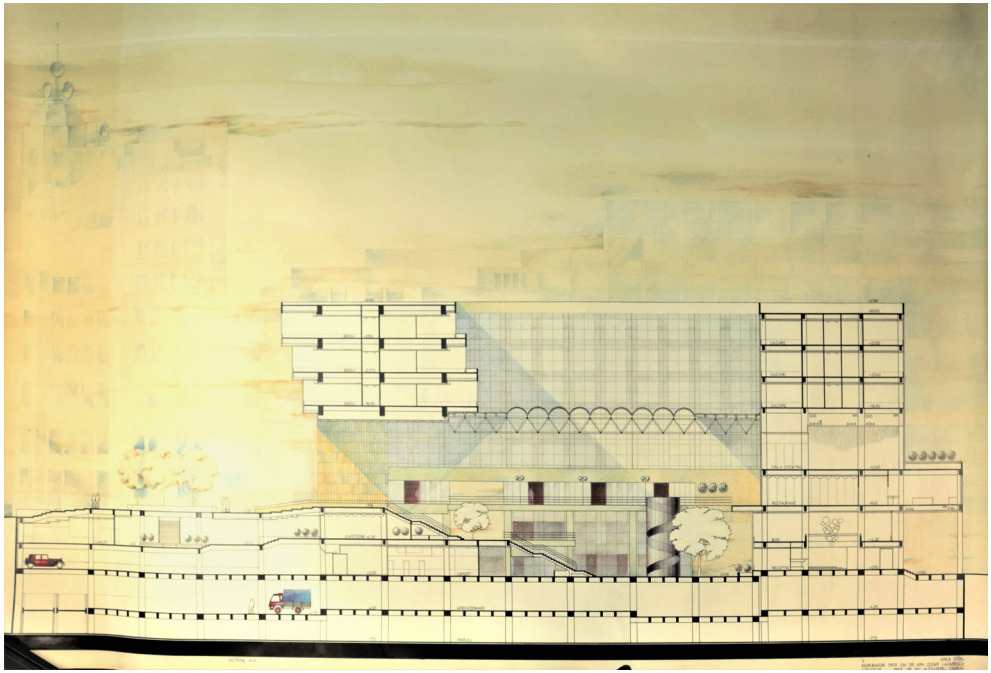

împietrit", după cum spunea El Lissitzky. ELEMENTUL și MODALITATEA DE COMPUNERE A ELEMENTULUI devin purtători de stil. Astfel, am putea defini FORMA ca LEGĂTURĂ UNITARĂ A ELEMENTELOR, iar ceea ce va caracteriza elementele arhitectonice: suprafața, linia, masa, este LIBERTATEA cu care acestea se vor constitui în tridimensional. Dacă înțelegem prin LIBERTATE ceva ce nu este subordonabil nici unei ordini prestabilite, putem crede că tocmai prin această libertate se poate ajunge la PARTICULARIZARE și, ce este mai important, la o ORDINE LIBERĂ, aceasta nefiind altceva decât o căutare în libertate a echilibrului dintre elemente; între funcțiune, masă, lumină, material, suprafață, timp, spațiu, culoare. Pentru a putea defini un obiect arhitectural este necesar a enunța mai întâi necesitățile funcționale și ceea ce aceste necesități gravează în comportamentul uman, adică asupra acțiunii umane de referință, dar "a defini înseamnă să negi, cel puțin parțial" (Hegel). Se propune spre studiu zona fostului Teatru Național, care se găsește la intersecția a două artere importante, Calea Victoriei și Str. 13 Decembrie, în centrul istoric al orașului București; o zonă importantă în textura orașului, care oferă o necesitate primară, cu nuanță imperativă; reîntregirea acestui cadru constituit, căruia i-a fost "îndepărtat" un element important, reînchegarea și reechilibrarea acestui cadru construit care nu poate fi învinuit decât de "calitatea"

Perspective (donație către Muzeul Școlii de Arhitectură, prin amabilitatea dnei Prof.dr.arh. Anca Oțoiu)

de a fi extrem de eterogen. Ținând seama de costul ridicat al terenului, dată fiind poziția extrem de favorabilă a acestei zone în cadrul centrului istoric al Bucureștiului, se cere alegerea unor funcțiuni economico-sociale, compatibile între ele, care ar putea amortiza rapid o investiție în această zonă. Funcțiunile cer crearea unui ansamblu reprezentativ, atât ca individualitate, cât și ca element component al acestei zone, și chiar al orașului. De asemenea, ținând cont de faptul că, încă, nu este rezolvată problema unui sediu al reprezentanțelor comerciale (actualmente, în jur de 50, dintre care cca 30 răspândite în toate hotelurile din zona centrală, exceptând cele de tranzit), se propune crearea unui CENTRU AL COMERȚULUI INTERNAȚIONAL, care să beneficieze de toate facilitățile necesare acestui program, eficiența acestora fiind asigurată tocmai de concentrarea grupărilor de birouri. Nu se dorește realizarea unui "templu de birouri", ci un spațiu comercial de birouri, unde se vând birouri și unde acestea își vând produsele pe care le reprezintă. Acest sediu trebuie să ofere unități pentru grupe de 3 până la 7 oameni, puse la dispoziția diferitelor firme, spre a fi închiriate, săli de protocol, conferințe, sală de banchete, spații de expoziții, sistem computerizat de organizare – în concluzie, tot ceea ce ar putea conferi acestui "pretext" viabilitate, realizat într-un spațiu aditiv (modular) și nicidecum total. Al

Secțiune (donație către Muzeul Școlii de Arhitectură, prin amabilitatea dnei Prof.dr.arh. Anca Oțoiu)

doilea "pretext" derivă din primul și se concretizează prin funcțiunea economico-socială de LOCUIRE. În acest caz ar fi vorba de locuințe de factură mai specială, oferite spre închiriere pentru familiile celor de reprezintă firmele străine în țara noastră, a căror ședere s-ar desfășura pe o perioadă de 1-3 ani. Aceste locuințe ar funcționa cu toate serviciile proprii unui hotel, la care se adaugă diverse dotări (club, grădiniță, piscină, saună...), oferind un confort suplimentar pentru beneficiarii locatari [...]. În scopul așezării acestor două funcțiuni în zona propusă, este neapărat necesar să ne gândim la redarea acestui spațiu publicului urban și, din această cauză, fiind vorba de un ansamblu urban, se cere implantarea unei funcțiuni care să transforme arhitectura aceasta într-una care "invită": o zonă de interferență pietonală, deci publică, a "pretextului" comercial, invocând ideea de accesibilitate. Sintetizând aceste trei mari funcțiuni: reprezentanțe comerciale, locuințe, comerț, grupate pe baza unei coeziuni funcționale, se propune amplasarea unui CENTRU INTERNAȚIONAL DE COMERȚ, care totodată să adăpostească și un centru de polarizare urbană. [...] Se cere transformarea sintezei acestor trei funcțiuni într-un pretext pentru un SPAȚIU URBAN/TEATRU URBAN. Când vorbim de spații comerciale în zonele centrale ale orașului, de fapt comentăm povestea urbanității și a comunicării. Tendința actuală se poate caracteriza printr-o specializare și, deci, o

separare tot mai clară funcțională, ceea ce duce la o creștere a raționalizărilor și concentrărilor, pe de o parte, și pe cealaltă parte duce la izolare fizică și psihică. Dacă urbanitatea este legată direct de participarea la ceea ce se întâmplă în oraș și de acțiunea autodeterminată a individului în spațiu deschis, atunci trebuie remarcat că, în epoca mijloacelor de comunicare, spațiul deschis publicului nu mai este ca în Evul Mediu, locul principal pentru schimbul de mărfuri, servicii și informații. De aceea se cere organizarea unei zone comerciale care trebuie ferită, în primul rând, de monofuncționalitate, să existe, deci, un joc, o labilitate a funcțiunilor și a funcțiunilor complementare. Desigur, o asemenea zonă comercială poate polariza, dar ceea ce este mai important ar fi capacitatea de revitalizare a spațiului, [...] prin introducerea motivului oferit pietonului de a rămâne în acea zonă pentru un timp. Motivul poate fi: [...] ceas, întâlnire, conversații, jucării, privire, așteptare, artă, multi-television, film, expunere, concert, informații, atracții și mai ales, diversitate. Lefebvre definea un centru de tip urban prin "simultaneitatea elementelor (obiecte, oameni) separate după o anumită ordine, întâlnirea acestor elemente, deci dezordine și informație maximă. Iar cine spune informație se referă la surpriză, la diversitate crescândă și, deci, dezordine din care se naște o nouă înțelegere, o nouă ordine de moment, mult mai complexă." Amplasarea unui centru internațional de comerț, pretext al unui spațiu public urban, ar atrage desigur o schimbare în textura orașului, ar îmbogăți zona centrală a Bucureștiului, reprezentând față de linia N-S pe care sunt înșiruite spațiile publice, pietonale constituite: Unirea, Lipscani, Dunărea, Pța Romană, un punct de legătură pentru linia aglomerațiilor urbane ale cărei capete sunt zona Obor și zona Gării de Nord. PARADOXAL, LUMEA ARE TOTUȘI UN SENS Einstein. Ceea ce se propune este departe de a fi o încercare de a găsi exerciții de gimnastică și senzații estetice noi, ci o arhitectură simplă, logică, (minimală), capabilă să influențeze comportamentul uman în mod pozitiv. Oamenii au nevoie de relativ puțin spațiu pentru a locui și munci confortabil. Dezvoltările spațiale vor avea incluse și prezența viitorului, posibilitatea unei readaptări, reorganizări și eventual amplificări dictate de cerințe noi. Au fost adoptate principiul scării umane, cu implicațiile relațiilor vizuale, dar și cel al dimensiunilor implicând deschiderea percepției spațiale. Nu se dorește o arhitectură de efect, ci una a bunului simț, capabilă să se integreze vecinătăților, ceea ce ar implica o semnificație umanistică mai mare decât prin aplicarea manierelor vreunuia din stilurile istorice. Arhitectura este agentul vieții adevărate și al dinamicii adevărate; ea poate crea locuri, atmosferă, curiozitate, teatru (nu este vorba de construcții de teatru), dacă teatrul e gândit ca ORGANIZARE

a unui spațiu deosebit, ca organizare a unei scenografii totale, ca o succesiune a unor episoade care, pe măsura asocierii lor, vor compune o "intrigă" totală, ca folosire a unei game întregi de dinamici, care includ succesiunile prezenței umane. Arhitectura care dă naștere unei asemenea organizări spațiale ar trebui să posede în interiorul ei abilitatea de a cuprinde un șir de atmosfere și acțiuni care s-ar putea întâmpla și mult mai târziu în viitor, căci necesitatea umană a bucuriei în locurile pe care le populăm, va exista și la vremea "târziului". Dar, ca arhitectura să capete pecetea viabilității, ea trebuie prezentată în fața imaginației observatorului pentru a fi judecată, realizându-se prin acest compliment adus non-arhitectului trezirea dorinței sale de a descoperi prin implicare directă topografia construcției. Încercați, privind următoarele variante, să vă imaginați pentru un moment că sunteți nu arhitectul, ci omul care a ajuns în incinta acestui CENTRU INTERNAȚIONAL DE COMERȚ Proiect de diplomă (1981), autor: Stud.arh. Anca Oțoiu Îndrumători: Prof. em.dr.arh. Cezar Lăzărescu, Prof.dr.ing. Alexandru Cișmigiu"

Bibliografie:

Bortnowski, V., Bold, A. (1982) "Diplome 1981", în Revista Arhitectura, nr.1/1982, p.67 Vesa-Dobre, A.M. (2021) Cutia cu diplome, Editura "Ion Mincu", București

Imagini:

arhiva UAUIM și Muzeul Școlii de Arhitectură, @ Prof.dr.arh. Anca Oțoiu